

Oponentní posudek disertační práce

Ing.arch. Jany Matyášové

Kvalita urbanistické struktury dle hodnocení jejích obyvatel

1. Aktuálnost tématu

Předložená disertační práce Ing. arch. Jany Matyášové je zaměřena na aktuální téma. Zabývá se kvalitou vybraných, frekventovaných typů urbanistické struktury z pohledu hodnocení místních obyvatel. Subjektivní spokojenost obyvatel s bydlením může být jakýmsi protipólem odborných debat architektů, urbanistů a dalších profesionálů podílejících se na plánování a projektování obytných souborů. Laické názory mohou být v tomto smyslu zajímavou reflexí odborných předpokladů a tezí. Například diskuse nad výhodami a nevýhodami koncepce kompaktního a zahradního města nabývá díky zjištěným poznatkům nového a možná i nečekaného rozměru, kdy dotazovaní obyvatelé velmi oceňují způsob bydlení ve volné zástavbě s dostatkem zeleně. Disertační práce přináší také další aktuální informace, například poznatky k bydlení v českých panelových sídlištích, která v rozporu s dřívějšími negativními předpoklady mohou stále představovat poměrně vyhledávanou a cenově dostupnou formu bydlení.

2. Splnění stanoveného cíle

Základním cílem disertační práce je nalezení možného vztahu mezi charakterem urbanistické struktury a spokojeností místních obyvatel. Lze konstatovat, že dle vyhodnocení výsledků v závěrečných kapitolách disertační práce bylo tohoto cíle dosaženo.

3. Postup řešení problému, původní výsledky práce a její přínos

Pro účely výzkumu (dosažení cíle práce) byly vybrány různé typy urbanistické struktury v Brně a ve Vídni. Výběr lokalit byl proveden vhodným způsobem, neboť zejména v Brně, kde byly provedené analýzy díky dostupným datům podrobnější, reprezentují vybrané lokality urbanistické struktury typické pro město. Jedná se o historickou zástavbu centra města, samostatně stojící rodinné domy a vily, bytové domy převážně z přelomu 19. a 20. století uspořádané do bloků, převážně řadovou zástavbu rodinných domů (a několika bytových domů) a panelové sídliště vzdálené městskému centru. Ve Vídni byly vybrány čtyři obytné soubory reprezentující vždy jednotící koncepční přístup. Tyto obytné soubory slouží jako vhodné referenční příklady.

V lokalitách proběhlo místní šetření, dotazníkové šetření a průzkum byl v brněnských lokalitách doplněn podrobnějšími statistickými daty ze sčítání v letech 2001 a 2011. Struktura použitých analytických postupů se opírá o metodiku dvou výzkumných úkolů, na kterých se doktorandka podílela. Jedná se o projekty podporované Grantovou agenturou České republiky – Význam volných prostorů pro udržitelný urbánní rozvoj (GA15-05237S) a Vliv charakteru a umístění urbanistické struktury na udržitelný rozvoj území (GA17-26104S). Jasně metodické ukotvení disertační práce plynoucí z vazby na zmíněné výzkumné úkoly je jednoznačně přínosné pro získání výsledků. Tato skutečnost rovněž přispěla ke správnému postoji doktorandky, která je si vědoma, že získané

výsledky jsou ovlivněny řadou dalších externích faktorů typických pro konkrétní město. Tyto faktory stejně jako u zmíněných výzkumných úkolů mohou poněkud relativizovat získané výsledky a neumožňují jednoznačné zobecnění poznatků.

Bilanci získaných dat, vyvozených poznatků a závěrů nalezneme v disertační práci od strany 101 po stranu 119. Statistická data za brněnské lokality nabízejí poměrně očekávanou informaci, kdy lokalita tvořená převážně samostatně stojícími rodinnými domy je z hlediska změny počtu obyvatel nejstálejší a také méně očekávanou informaci, kdy v panelovém sídlišti Bystrc výrazně převažují děti (i lidé v rozmezí 14-65 let) nad seniory – bydlí zde tedy mnoho mladých rodin. V ostatních brněnských lokalitách senioři převažují nad dětmi. Pozoruhodným (v práci dále podrobně nevyhodnoceným) faktem také je, že v panelovém sídlišti a v lokalitě se samostatnými rodinnými domy žije nejvíce vzdělané obyvatelstvo (ISCED 3 > 99 %). Obdobně detailní statistická data se v rakouských lokalitách nepodařilo získat, jsou proto zastoupena podnětnými urbanistickými ukazateli.

Disertační práce přináší rovněž výsledky místního šetření ve všech sledovaných lokalitách. Hygienické ukazatele jsou převážně na velmi dobré úrovni, lokality jsou čisté a bez výskytu problematických osob s výjimkou centra Brna. Tato lokalita je špinavější a zanedbanější, vyskytují se zde bezdomovci a žebráci, což se dalo očekávat. Tyto faktory se samozřejmě promítají do spokojenosti s bydlením v lokalitě.

Dotazníkové šetření proběhlo ve všech lokalitách, v Brně bylo však ve srovnání s Vídní úspěšnější, neboť návratnost vyplněných dotazníků se pohybovala kolem 15–20 %. Výsledky lze proto lépe hodnotit a porovnávat v Brně, kde bylo dosaženo předpokládaného výsledku. Nejlepšího bodového hodnocení, které se promítá do indexu spokojenosti, dosáhly řadové rodinné domy a vilová čtvrť v blízkosti centra. Panelové sídliště Bystrc bylo hodnoceno jako třetí nejlepší lokalita. Lze správně vyvozovat, že otázky přírodního prostředí nebo vazby na přírodu jsou proto pro obyvatele zásadní. Dalším důležitým a správně hodnoceným faktorem v případě bydlení v rodinných domech je také vlastnictví a cena domů. Takové bydlení se dědí nebo si jej kupují bohatší obyvatelé s jasnou představou o spokojeném životě.

V případě studovaných příkladů z Vídně lze vyvodit méně závěrů, některé jsou ale významné a byly v práci dobře zdůrazněny. Ukazuje se, jak lze účinně podpořit vznik fungující místní komunity, která sdílí svoje potřeby a má podobné nároky na kvalitní bydlení ve městě.

4. Význam práce pro rozvoj vědního oboru a praxi

Předložená disertační práce je důležitá pro rozvoj teorie i praxe. Její výsledky mohou být inspirativní a poučné pro odborníky z oblasti teorie urbanismu, pro praktikující architekty, urbanisty a v neposlední řadě i pro studenty a učitele škol zabývajících se výukou architektury a urbanismu. Získané informace zajímavě a poměrně podrobně doplňují poznatky o historii a vývoji bydlení u nás i v Rakousku.

5. Formální úprava a splnění podmínek dle vysokoškolského zákona

Disertační práce o rozsahu 158 stran odpovídá formálním nárokům a zvyklostem. Řazení témat a kapitol pokládám za logické a účelné. Text je srozumitelný a přehledný, celkově je stylisticky i gramaticky na velmi dobré úrovni. Grafické přílohy jsou čitelné a názorné.

Disertační práce splňuje podmínky uvedené v § 47, odstavci 4 Zákona o vysokých školách č.111/1998. Ing.arch. Jana Matyášová v předložené disertační práci prezentuje původní poznatky a prokazuje tak připravenost k samostatné teoretické či výzkumné činnosti.

6. Závěr a připomínky

Disertační práci Ing.arch. Jany Matyášové hodnotím jako obsahově hodnotný materiál, který díky mnoha získaným informacím umožní lépe poznat výhody a nevýhody konkrétních urbanistických struktur. Myšlenky kompaktního města jsou dle výsledků práce uplatnitelné spíše v centrech, kde absence přírodního prvku souvisí s obecným charakterem lokality a je přijatelná jen pro některé skupiny obyvatelstva. Také potenciál mnohých dalších prezentovaných informací je značný a je možné s ním dále pracovat.

Domnívám se v této souvislosti, že závěry formulované v předložené práci ale zcela nevyužívají potenciál získaných dat a jsou poměrně stručné. Například statistickým údajům získaným v brněnských lokalitách by bylo možné věnovat větší pozornost. Mezi jinými aspekty je možné podrobněji analyzovat vztah mezi vzdělaností a spokojeností místního obyvatelstva v našich podmínkách. Obecně, v souladu se zahraničními poznatky může tato vazba spočívat v tom, že vzdělanější a potenciálně bohatší obyvatelstvo bývá spokojenější bydlením, protože má větší možnost volby. V analyzovaném brněnském panelovém sídlišti s menší spokojeností obyvatelstva ovšem žije nadstandardně vzdělané obyvatelstvo. Lze nějak vysvětlit toto specifikum? Využití statistických dat pokládám z hlediska tématu významné a domnívám se proto, že by otázka interpretace statistických dat mohla být doktorandkou doplněna během obhajoby.

Jiný dotaz navazuje na předchozí připomínku. Jak si lze vysvětlit nevyrovnané výsledky u brněnských panelových sídlišť, získané v souvisejících výzkumech i disertační práci? Výsledná spokojenost obyvatelstva je zde celkově nižší (nikoliv ale nejnížší), přitom některé ukazatele jsou při srovnání lokalit nadstandardní (poměr dětí vůči seniorům, starousedlictví...) Tyto skutečnosti týkající se frekventovaného typu urbanistického souboru (panelového sídliště) disertační práce zdůrazňuje.

Přes menší uvedené připomínky konstatuji, že **disertační práci doporučuji k obhajobě.**

V Brně dne 3. ledna 2021

Oponent

doc.Ing.arch. Maxmilian Wittmann, Ph.D.

Fakulta architektury, VUT v Brně